

Lausunto

26.01.2024

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Kiitämme siitä, että hallitus on ottanut tosissaan nuorten yhteiskunnallisen kuuluvuuden ja syrjäytymisen haasteen. Tätä työtä on syytä koordinoida monialaisesti, mikä näkyy myös hallitusohjelman kirjauksessa nuorten hyvinvoinnin koordinaation keskittämisessä opetus- ja kulttuuriministeriöön. Tämän kirjauksen käytännön toteutus näkyy kuitenkin hajanaisesti ja ohuesti valtion nuorisotyön ja -politiikan ohjelman luonnoksessa. Jotta tämä koordinaatio toteutuu laadukkaasti ja vaikuttavasti, on sen rakenteita ja toimintatapoja hyvä linjata luonnosta kattavammin.

Tavoite 1:

Pidämme tärkeänä tavoitetta kehittää nuorten hyvinvoinnin edistämistä kouluissa ja oppilaitoksissa. Kuten Vanupo-luonnoksessa tunnistetaan, eri toimijoiden yhteistyöllä, kuten taide- ja kulttuuritoimijoiden, kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa, voidaan lisätä kouluviihtyvyyttä ja oppimista. Kannustamme kuitenkin ottamaan mukaan myös muut lasten ja nuorten kanssa työskentelevät, kuten esimerkiksi nuorisotyötä ja harrastustoimintaa tekevät järjestöt. Laajasti nuorten kanssa työskentelevien tahojen yhdistäminen hyvinvoinnin edistämiseen kouluissa on järkevää kytkeä myös myöhemmin luonnoksessa mainittavaan koulunuorisotyön kehittämiseen. Pidämme tärkeänä, että nuorten hyvinvoinnin edistämässä panostetaan myös julkisten toimijoiden ja järjestöjen välisen yhteistyön kehittämiseen sekä tunnistetaan järjestöjen rooli nuorisotyön järjestämisessä.

Pidämme hyvänä, että ensimmäisen tavoitteen alla nostetaan nuorten osallistuminen päätöksentekoon koulu yhteisössä. Vaikka taide ja viihtyisyys ovat tärkeitä ja hyviä esimerkkejä konkreettisista osallistamisen teemoista, näiden ei tulisi olla ainoita nuorten kuulemisen aiheita,

jotka nostetaan Vanupossa ja kannustamme korottamaan tavoitetasoa. Oppilaiden ja oppilaskuntien oma-aloitteista ja -ehtoista osallistumista tulisi kehittää esimerkiksi lisäksi koulun pihaan, liikkumismahdollisuuksiin ja koulun yhteydessä tapahtuvaan vapaa-ajan, iltapäivä- ja harrastustoiminnan suhteen. Tämä mahdollistaisi esimerkiksi harrastamisen Suomen mallin mukaisen ja muun kouluympäristössä tapahtuvan vapaa-ajan ja iltapäivätoiminnan kehittämistä paikallisesti nuorten toiveiden pohjalta.

Haluamme ilmaista huolen rasismien ja syrjinnän torjunnan puutteellisesta käsittelystä tavoitteen alla, vaikka tämä on huolenaihe, jonka lapset ja nuoret itse nostavat heiltä kysyttäessä asioita, jotka vaikuttavat koulu yhteisön turvallisuuteen. Rasismiin ja syrjintään puuttumista olisi syytä käsitellä myös osana tavoitetta, jossa pyritään edistämään hyvinvointia kouluissa. Kun nuoria on kuultu osana Vanupon valmistelua, tulee heidän ajatustensa näkyä myös ohjelmassa. Toivomme, että luonnokseen lisätään toimia ja tavoitteita syrjinnän ja kiusaamisen kitkemiseksi kouluympäristöistä sekä toimista antirasistisen kasvatuksen ja koulutuksen edistämiseksi niin henkilökunnalle kuin oppilaille itselleen. Myös muutenkin yhdenvertaisuuden edistämiseen on syytä panostaa ja tämän tulisi näkyä myös Vanupossa.

Haluamme muistuttaa myös eri hallinnon alojen roolista ja sitoumuksista Suomen kansallisessa Nuoret, rauha ja turvallisuus -päättöslauselman toimeenpano-ohjelmassa. Osa toimenpiteistä, joihin esimerkiksi OKM toimintaohjelmassa sitoutuu, on mielestämme jo nyt huomioitu onnistuneesti Vanupo-luonnoksessa, kun toiset uupuvat vielä kokonaan – esimerkkeinä mainittakoon globaalikasvatuksen roolin vahvistaminen koulutuksessa ja nuorisotyössä, nuorten keskuudessa käytävän kulttuurien, uskontojen ja puolueiden välisen dialogin tukeminen sekä nuorten osallistaminen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisytyöhön. Toivomme, että nämä toimenpiteet tuodaan näkyviksi myös Vanupossa.

Nuoret, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelmassa, samoin kuin valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannossa, OKM ja muut hallinnonalat sitoutuvat myös purkamaan syrjiviä rakenteita ja vastustamaan rasismia. Vanupo-luonnoksessa muistutetaankin onnistuneesti, että esimerkiksi ulkomaalaistaustaiset, toimintarajoitteiset tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret ovat usein epätasa-arvoisessa asemassa myös suhteessa ikätovereihinsa. Toivomme, ettei valmis Vanupo tyydy toteamaan tätä tosiasiaa vaan paneutuu epätasa-arvoisuutta selittäviin tekijöihin ja määrittää toimenpiteitä epätasa-arvoisuuden purkamiseksi.

Tavoitteen toteutumisen mittaamista voi tehdä esimerkiksi kouluterveyskyselyn kautta. Lisäksi hyödyllisiä mittareita voi olla koulunuorisotyössä kohdattujen määrä, syrjinnän ja rasismien kokemusten määrä sekä kiusaamisen määrä ja koulupäivän yhteydessä tapahtuvan harrastamisen ja liikunnan määrät.

Tavoite 2:

Kiitämme siitä, että harrastuksien ja mielekkään vapaa-ajan rooli tunnustettu osana nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämistä. Partiossa jaamme tavoitteen, että jokaisella lapsella ja nuorella tulee olla vähintään yksi mielekäs harrastus. Kannustamme kuitenkin tarkastelemaan, tulisiko tavoitetta nostaa siten, että jokaisella nuorisolain määritelmän mukaisesti nuorella olisi mielekäs harrastus. Harrastaminen ei etenkin vanhempien nuorten kohdalla ole välttämättä ohjattua harrastamista, mutta se voi silti olla yhtä lailla merkityksen ja turvallisen yhteisön tarjoaja.

Pidämme tärkeänä tavoitteena, että matalan kynnyksen harrastustoiminnan saavutettavuutta lisätään ja kiitämme erityistarpeisten nuorten harrastuksiin pääsyn nostamisen merkitystä tässä. Konkreettisia keinoja tämän edistämiseksi voisi olla esimerkiksi harrastuskoordinaattorit kunnissa edistämässä harrastusten löytämistä ja sekä harrastussetelit harkinnan varaisena tukena vähävaraisille perheille, jotta harrastamisen kustannukset eivät estä mielekkään ja mieluisen harrastuksen löytämistä. On tärkeää, että Vanupossa kiinnitetään huomiota kasvavaan lapsiperheköyhyyteen ja mm. tästä johtuvaan lasten ja nuorten eriarvoisuuden kasvuun.

Harrastuskoordinattorimallin hyöty olisi, että jokaisesta kunnasta löytyisi taho, joka tuntee kunnan harrastustoimijat ja tarjonnan sekä pystyy esimerkiksi neuvomaan ja tukemaan harrastuksen löytämisessä. Harrastuskoordinattorimalli voisi tukea ja tehostaa etsivää harrastustoimintaa sekä toimia linkkinä Ohjaamoihin, joiden roolia ja toimintaa halutaan kehittää. Etsivän harrastustyön ja Ohjaamoiden yhteyttä on syytä kehittää. Muualla Vanupo-luonnoksessa puhutaan tietyn tyyppisiin harrastuksiin ohjaamisesta Ohjaamoissa. Me toivomme kokonaisvaltaisempaa lähestymistä harrastukseen ohjaamiseen tuomalla yhteen, kehittämällä ja laajentamalla hyviä olemassa olevia toimintatapoja, kuten etsivä harrastustyö, osassa kunnissa toimivat harrastuskoordinaattorit ja Ohjaamot, sekä laajempaa harrastuskäsitystä kattaen kaikki kunnassa oleva harrastustoiminta.

Pidämme hyvänä, että harrastamisen saavutettavuuden tietopohjaa vahvistetaan mm. erityistarpeisten nuorten näkökulmasta. Tietoa voi hyödyntää harrastamisen Suomen mallin toiminnan saavutettavuuden selvittämisessä, mutta kerättävä tieto olisi varmasti hyödyllistä ja kiinnostavaa myös muun harrastustoiminnan saavutettavuuden tiedon keräämisessä. On myös tärkeää, että tätä tietoa käytetään toiminnan kehittämiseen ja esimerkiksi siihen, että harrastamisen Suomen mallin ja muun harrastamisen välillä on mahdollista liikkua. Näemme, että esimerkiksi nuorisoalan osaamiskeskuksilla voisi kehittää tietopohjaa ja menetelmiä toiminnan saavutettavuuden kehittämiseen koko harrastamisen ja nuorisotyön kentällä. Toivomme lisäksi, että enemmän huomiota kiinnitetään lisäksi kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten, erityistarpeisten ja syrjäisimmillä seuduilla asuvien nuorten kulkemiseen harrastuksiin ja vapaa-ajan toimintaan, sillä tämä ei näy nyt Vanupo-luonnoksessa. Nykyisellään esimerkiksi tiukat koulukuljetuksen aikataulut eivät välttämättä mahdollista harrastuksiin osallistumista.

Pidämme hyvänä sitä, että Vanupossa halutaan panostaa harrastamisen aloittamisen ohella sen jatkuvuuden tukemiseen sekä perheiden rooliin. Perheen haastavassa taloustilanteessa harrastamisen edistämiseksi oleellista on harrastamisen harkinnanvarainen tukeminen esimerkiksi harrastussetelien ja varustelainaamojen kautta. Myös näiden mallien kehittämisessä tärkeää on tuoda yhteen kuntia, harrastusten järjestäjiä, seurakuntia ja muita nuorisotyön toimijoita. Perheiden

harrastamista voi tukea myös esimerkiksi perheneuvoloissa, kouluissa ja perheen tuki- ja neuvontapalveluissa tarjottavan harrastusneuvonnan kautta. Hyviä ratkaisuja etenkin pienten lasten harrastamisen rutiinin luomiseen on myös koko perheen harrastukset. Näitä on useilla perheillä omasta takaa vanhempien kiinnostuksen kohteiden pohjalta, ja harrastusjärjestöt ovat myös kehittäneet perheille sopivia harrastamisen muotoja kuten esimerkiksi perhepartio. Tällaiset ratkaisut voisivat tuoda konkretiaa tavoitteeseen ja edistää esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten tai ensimmäisten polvien suomalaisten harrastamista.

Kiitämme tavoitteesta vahvistaa väyliä matalan kynnyksen harrastustoimintaan osallistumista kohti pitkäjänteistä, syventävää harrastusta ja luoda polkuja eri harrastusmuotojen välille, jotta jokaiselle nuorelle löytyy mielekäs tapa harrastaa. Näemme, että harrastusjärjestöt ja muut harrastusten järjestäjät voivat toimia hyvänä tukena tämän kehittämisessä. Pidämme tätä hyvänä lähestymistapana eri harrastusmuotojen, kuten nuorten omaehtoisen harrastamisen, järjestötoiminnan, tavoitteellisen harrastamisen ja harrastamisen Suomen mallin tosiaan täydentävyyden kehittämiseen.

Pidämme tärkeänä, että Vanupossa panostetaan kaikkeen harrastustoimintaan eikä vain tiettyihin harrastuksiin. On toki hyvä ja perusteltua, että konkretisoidaan toimia esimerkein, kuten nuorten teatteritoiminnan tukemisen kautta, kuten on myös perusteltua, että tuessa arvioidaan toiminnan vaikuttavuutta, mutta näemme tärkeänä, että toiminnan tukemisessa tunnustetaan eri harrastusmuodot. Pidämme myös tärkeänä, että nuorten toiminnan, nuorisotyön ja harrastamisen tukemista tarkastellaan kokonaisuutena myös yli sektori- ja ministeriörajojen ja nuorten harrastustoiminnan ja muidenkin nuorisojärjestöjen rahoitus turvataan. Vanupon tavoitteita ei pystytä toteuttamaan ilman elävää nuorisojärjestökenttää ja siksi näiden rahoituksen turvaamisen tulisi näkyä myös Vanupossa. Kokonaiskuvan muodostaminen on oleellista toimintaedellytyksien säilyttämisen kannalta, jotta säästöpainee eivät osu nuorisotyöhön ja sen eri toimintamuotoihin erilaisten leikkausten kautta useammasta suunnasta, jolloin vaikutukset voivat olla ajateltua suuremmat. Esimerkkeinä voi olla säästöt valtakunnallisten nuorisojärjestöjen tukemisesta ja samanaikainen kunnan myöntämien avustusten pieneneminen paikallisjärjestön kohdalla valtionosuuksien leikkaamisen myötä, joka vaikuttaa toimintaan samanaikaisesti monella tasolla.

Toivomme, että harrastamisen edistämistä koskevan tavoitteen alla näkyisi vahvemmin järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan sekä nuorten omaehtoisen toiminnan rooli. Tällaiset toimijat pitävät yllä arvokasta vapaaehtoistyön perinnettä ja nuoret itse kokevat myös eri tavalla omistajuutta itse suunnittelemastaan ja toteuttamastaan toiminnasta. Tällainen sitoutuminen luo pohjaa myös tulevaisuuden kansalaisyhteiskunnalle ja voimauttaa nuoria toimintaan ja vaikuttamiseen. Onnistumisen kokemukset luovat luottamusta ja uskoa omaan tekemisiin, toisiin ja yhteiskuntaan. Toivomme, että nuorten vapaaehtoistyön tekemistä ja muuta omaehtoista aktiivisuutta tuetaan myös osana valtakunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa.

Oleellisia mittareita tälle tavoitteelle on harrastavien nuorten määrä suhteessa koko nuorten määrään, harrastusten tarjonnan määrä eri alueilla, harrastustilojen ja harrastamisen paikkojen

määrän kehitys eri alueilla sekä harrastusneuvonnassa kohdattujen lasten, nuorten ja perheiden määrä.

Tavoite 3:

Kiitämme tärkeästä tavoitteesta. Toivomme, että myös koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten palveluiden vahvistamisessa ja koordinaatiossa tunnustetaan ja tunnustetaan kansalaisyhteiskunnan ja järjestöjen rooli. Moni järjestö kohtaa toiminnassaan näitä nuoria ja vapaaehtoistekeminen järjestössä voi olla nuorelle askel matkalla koulutukseen ja työelämään. Tämän vuoksi toivomme, että järjestöjen roolia ei unohdeta esimerkiksi Ohjaamoiden työn kehittämisenä. Järjestöt tarjoavat nuorille myös niitä merkityksellisiä ja tärkeitä yhteisöjä, jotka Vanupo-lunnoksessa nyt huomioidaan koulutuksen osalta.

Nuoret saavat harrastuksista myös tärkeää osaamista ja onnistumisen kokemuksia, jotka antavat uskoa ja voimavaroja tulevaan pärjäämiseen sekä tulevaan koulutukseen ja työelämään siirtymiseen niillä nuorilla, jotka ovat näiden ulkopuolella.

Ohjaamoiden toiminnan kehittämisessä pidämme hyvänä sitä, että ohjaamista harrastusten pariin halutaan sisällyttää niiden toimintaan. Toivomme, että harrastuksiin ohjaamisessa huomioidaan kaikki harrastukset eikä vain nykyisessä kirjauksessa mainitut. Esimerkiksi partiossa toiminta yhdistää sekä kulttuuri- että liikuntaharrastusten elementtejä monipuolisesti myös luontokasvatukseen ja nuorten moninaiseen omaehtoiseen tekemiseen jo alakouluikäisestä lähtien eli harrastuksessa yhdistyy erilaisia nuorten toivomia elementtejä. Kiitämme myös etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan kehittämisen kirjausta, mutta kannamme huolta näiden palveluiden saatavuudesta resurssien pienentyessä, vaikka palveluiden tarve ei ole kadonnut.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Tavoite 4:

Kiitämme tavoitteesta kehittää keinoja edistää ja tukea nuorten mielenhyvinvointia kriittisessä tilanteessa, jossa mielenterveyden haasteet yleistyvät. Pidämme hyvänä, että matalan kynnyksen palveluiden saatavuutta parannetaan ja muidenkin palveluiden piiriin pääsyä helpotetaan esimerkiksi terapiatakuun säätämisen avulla. Toivomme, että lakia valmistellessa selkeytetään sen ikärajat ja huomioidaan eri elämäntilanteissa olevat eri ikäiset nuoret.

Pidämme tärkeänä Vanupon kirjausta neuropsykiatrisesti oireilevien lasten sekä heidän perheidensä tukeen ja palveluihin. Myös näillä lapsilla ja nuorilla tulee olla oikeus oppia ja viettää mielekästä

vapaa-aikaa harrastuksissa. Tämä vaatii kuitenkin riittävän tuen varmistamista ja esimerkiksi avustajien ja muiden tukiresurssien riittävää saatavuutta.

5. tavoite:

Kiitämme mielekkään vapaa-ajan ja harrastamisen tunnistamisesta osana nuorten mielen hyvinvoinnin tukemista ja vahvistamista. Pidämme tärkeänä myös liikunnan ja mielenhyvinvoinnin yhteyden tunnistamista. Liikettä ja sen tuomaa hyvinvointia voidaan edistää monipuolisesti erilaisten harrastusten ja omaehtoisen tekemisen kautta, johon kannustamisesta ja neuvonnasta on hyviä esimerkkejä aiemmissa Vanupo-luonnoksen kohdissa. Nyt tavoitteen 5. alla oleva kirjaus jää melko vaisuksi, sillä siinä ei avata mihin rakenteisiin ja millä keinoin tätä yhteyttä halutaan vahvistaa. Harrastusneuvonta voi olla hyvä keino edistää tätä ja esim. harrastuskaveri voi innostaa kokeilemaan uutta vapaa-ajan tekemisen muotoa myös ohjatun toiminnan ulkopuolella.

Pidämme hyvänä nuorten kulttuurin pariin ohjaamista. Pidämme tässäkin tärkeänä kuitenkin kokonaisuutena nuorelle mielekkääseen vapaa-ajan viettoon ohjaamista ja tukemista kokonaisvaltaisesti. Tätä tavoitetta voisi tukea samat harrastamiseen ja liikkumiseen ohjaavat mallit, joita on mainittu Vanupo-luonnoksen aiemmissa kohdissa. Aihe liittyy myös perheiden harrastamisen tukemiseen, jolle oleellista on ohjaaminen myös omaehtoisen kulttuuriharrastamisen pariin. Erilaiset harkinnanvaraisen tuen mallit kuten setelit, lähetteet ja passit on hyvä nähdä kokonaisuutena, jotta ne ovat vaikuttavuudeltaan mahdollisimman tehokkaita nuorten hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisen välineinä. Näemme myös hyvänä arvioida, mitä uusia toimintoja Vanupon eri osissa ehdotetaan tuotavan Ohjaamoihin Vanupon eri osioissa ja näiden koordinaatiota siten, että kaikkien laadukas toteutus on mahdollista riittävin resurssein.

Kiitämme erityisesti luonnon virkistyskäytön ja luontosuhteen merkityksen tunnistamisesta nuorten mielen hyvinvoinnin edistämisessä. Pidämme tärkeänä, että nuorten luonnon virkistyskäyttöä, retkeilyä ja luonnossa liikkumista edistetään myös virkistysstrategian kautta. Järjestökentällä on laajaa kokemusta ja hyviä käytäntöjä, joita jaamme mielellämme, ja työtä onkin tärkeää myös jatkossa tehdä yhteistyössä järjestöjen, kuntien ja virkistys- ja retkeilyalueiden ylläpitäjien kanssa. Pidämme hyvänä, että lapset ja nuoret tuotaisiin erityiseksi kohderyhmäksi luonnon virkistyskäyttöstrategian toimeenpanosuunnitelmassa. Luontoharrastukset ovat nuorten toiveissa korkealla esimerkiksi koululaisten harrastuskyselyissä. Luontoharrastuksien esillä pitäminen onkin hyödyllistä pitää mukana myös muun harrastustoiminnan edistämisessä ja neuvonnassa. Toivomme, että luontoharrastuksien ja seikkailujen tarjoajina tunnustetaan nuorisokeskusten arvokkaan työn ohella myös muut harrastustoimijat ja järjestöt. Luontoharrastuksien saavutettavuus ympäri Suomen, niin kaupungeissa kuin maaseutumaisissa ympäristöissä, tukee myös esimerkiksi Suomi liikkeelle -ohjelman tavoitteita.

Pidämme hyvänä kirjausta sosiaali- ja terveysministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön välisestä yhteistyöstä interventtioiden ja ohjauksen paikkojen tunnistamisesta. Näemme, että tämä on hyvä

esimerkki konkreettisesta toiminnasta nuorten hyvinvoinnin kokonaiskoordinaation saralla. Näemme tärkeänä kehittää nuorten parissa työskentelevien aikuisten, kuten nuorisotyöntekijöiden ja harrastusten ohjaajien riittävän osaamisen varmistamisen. Tunnistamme osaamisen kehittämisen tarpeen ja toivomme, että tämän osaamisen kehittämisessä muistetaan myös vapaaehtoispuolelta tehtävä työ, jossa kouluttamisen ratkaisut ovat erilaisia.

Osaamisen kehittämisessä on myös tärkeää muistaa esimerkiksi vapaaehtoisen ja myös välillä itse nuoren harrastuksen ohjaajan resurssit. Kohdassa mainitut henkilöt, palkattuina työntekijöinä tai vapaaehtoisina, eivät usein ole mielenterveys- tai muun sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, mikä tulee ottaa huomioon osaamisen tason tavoitteiden asettamisessa. Järjestökentän rajalliset resurssit ovat myös tärkeä ottaa huomioon osaamisen kehittämisen tavoitteissa, vaikka toivomme, että tätä työtä tehdään yhdessä. Mielenterveyden ja hyvinvoinnin tukeminen on kriittinen kysymys nuorten osallisuuden kannalta sekä koko kansalaisyhteiskunnan tulevaisuuden kannalta.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Tavoite 6:

Tavoitteen alla on kirjattu hyviä tavoitteita valtion hallinnon rakenteiden ja toimintatapojen kehittämiseen nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamiseksi. On kuitenkin tärkeää, että osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamisessa huomioidaan paremmin nuorten omaehtoinen tekeminen, jotta osallistumisen vahvistamiseen tähtäävät toimet vastaavat nuorten tarpeisiin, toiveisiin ja kiinnostuksen kohteisiin.

Pidämme tärkeänä sitä, että Nuorten Agenda 2030 ja Nuorten luonto- ja ilmastoryhmän kaltaiset rakenteet vakiinnutetaan. Haluamme kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että tällaiset huomattavasti aikaa, osaamista ja sitoutumista vaativat vaikuttamisen kanavat houkuttelevat ja ovat saavutettavia jo perehtyneille ja aktiivisille nuorille. Vanupo-luonnoksessa kiinnitetään huomiota nuorten osaamiseen vaikuttamisesta, mutta kiinnostuksen puutteeseen. Jos vaikuttamisen rakenteet ja kanavat eivät ole erilaisille nuorille saavutettavia ja mielekkäitä, on vaikeaa motivoida heitä osallistumaan tällaisiin.

Näemmekin tärkeänä tuoda tavoitteen 6 alle toimia nuorten omaehtoisen vaikuttamistyön mahdollistamisesta ja tukemisesta, vaikka tämä ei istuisi olemassa oleviin rakenteisiin ja olisi pistemäisempää kohdistuen esimerkiksi nuorille kulloinkin kiinnostaviin kysymyksiin, kuitenkin varmistaen nuorten osallistumisen vaikuttavuus. Matalan kynnyksen vaikuttaminen ja nuorten kohtaaminen heille ominaisissa ympäristöissä kuten kouluissa ovat hyviä tapoja osallisuuden kehittämiseen. Esimerkkejä nuorten hyväksi kokemista vaikuttamisen kanavista on Nuorten metsäneuvosto, joka osallisti nuoria kansalliseen metsäpolitiikkaan ja joka ollaan vakiinnuttamassa osaksi kansallisen metsästrategian toimeenpanoa. Näemme kuitenkin tärkeänä, että nuorten osallistumismahdollisuuksia kehitetään myös paikallistasolla osana lähidemokratiaa, joka sitouttaa nuorta paikallisyhteisönsä.

Ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjunta olivat nuorilla ratkaistavien ongelmien kärjessä. Teemaa käsitellään kuitenkin melko yksipuolisesti nykyisessä luonnoksessa, jossa mainitaan osallistumisen keinoina kulttuurin keinot ja LUMATE-strategian toimeenpano. Nuorisobarometrissä 2021 nuoret ovat nostaneet keinoina vaikuttaa ostopäätökset (78%), äänestäminen (78%), vapaaehtoistyö ympäristöjärjestöissä (71%) ja keskustelun päättäjien kanssa (70%). Nuorilla on monipuolinen käsitys mahdollisuuksista vaikuttaa ilmastoasioissa ja onkin tärkeää tukea erilaisia toiminnan muotoja. Vastuuta ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjunnasta ei kuitenkaan tule syyttää nuorten ja yksilöiden vastuulle.

Nuorten osallistamisessa on tärkeää muistaa, että nuoret haluavat nähdä myös työnsä vaikutuksen. Se, että näkee ja kuulee oman työn ja ajankäytön vaikutuksesta esimerkiksi päätöksenteossa, motivoi vaikuttamaan. Siksi olisikin tärkeää nuorten osallistumisen suhteen panostaa myös siihen, että nuorten kuulemisen ja osallistumisen tuloksista ja vaikutuksista viestitään myös nuorille itselleen. Tämän kehittäminen olisi hyvä toimenpide lisättäväksi Vanupoon.

Näemme, että osallistumista ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksien edistämisen onnistumista tulisi mitata sen pohjalta, moniko nuori on päässyt vaikuttamaan ja nuorten oman vaikuttamisen kokemuksen pohjalta. On oleellista tietää, osallistuuko vaikuttamisen kanaviin jo samat aktiiviset nuoret ja mitkä asiat toimivat esteinä muiden nuorten osallistumiselle.

Tavoite 7:

Tavoite on nyt kovin keskittynyt rikoksiin ja rangaistuksiin. On tärkeää, että Vanupossa tunnistetaan ero turvallisuudella ja turvallisuuden tunteella, joiden ratkaisut eivät välttämättä ole samoja. Vaikka otsikoissakin näkynyt rikoksilla oireilu on tärkeä kysymys ratkaista ja oleellista yhteiskunnallisen turvallisuuden kannalta, on tärkeää, että osiossa näkyy myös nuorten huolenaiheet.

Esimerkiksi SPR:n keväällä 2023 nuorten turvallisuuden kokemusta käsitelleessä nuorten digiraadissa nuoret itse nostivat turvallisuuden kokemukseensa eniten vaikuttaneiksi asioiksi pandemian, maailman kriisit ja hintojen nousun, joka on esimerkiksi pakottanut luopumaan tärkeistä harrastuksista. Turvallisuuden tunteeseen vaikuttavina asioina nuoret keskustelivat lisäksi positiivisista ja negatiivisista kohtaamisista viranomaisten, kuten poliisin kanssa, mikä vaikuttaa heidän luottamukseensa yhteiskuntaan. Turvattomuutta lisäsi myös internetissä tapahtuvat huijaukset ja uhkaavat tilanteet.

Keinoina vahvistaa turvallisuuden tunnetta nuoret toivoivat matalan kynnyksen keskusteluapua, vertaistukea ja esimerkiksi opintojen joustoa kriisitilanteessa. Tärkeinä pidettiin myös tuki maailman kriiseissä luovimiseen ja esimerkiksi oikean tiedon tunnistamiseen. Tärkeänä pidettiin myös

kunnioittavaa kohtaamista iästä ja taustasta riippumatta. Nuorten omaa turvallisuuden tunnetta vahvistaa yhteisöt ja aikuinen tuki. Nämä ovat myös keinoja, jotka saisivat näkyä vahvemmin tavoitteen 7 alla, joka painottuu nyt pitkälti rikoksiin puuttumiseen niiden jo tapahduttua.

Ankkuri-toiminnan kehittäminen koulu-yhteistyössä on tärkeää. Näemme oleellisena nostaa tähän yhteyteen myös nuorten omat muut yhteisöt ja harrastukset, jotka vahvistavat nuoren kokemusta kuulumisesta johonkin yhteisöön. Yhteisöllisyyden merkitystä pandemiavuosien jälkeen korostaa myös 2022 nuorisobarometri, jossa ystävät, palvelut, ja perhe mainittiin tärkeimpinä asioina, jotka auttavat nuoria selviytymään vaikeista tilanteista. Nuorisobarometrin tulosten tulisi näkyä myös tavoitteen 7 alla. Valtion nuorisoneuvoston politiikkasuosituksista esimerkiksi harrastuksen takaaminen jokaiselle, työpaja- ja etsivän nuorisotyön toimintamahdollisuuksien turvaaminen sekä kunnallisen ja muun nuorisotyön riittävä ja vakaa rahoitus edistävät nuorten mahdollisuuksia päästä turvalliseen yhteisöön. Leikkaukset ja panostukset rangaistuksiin tämän sijasta vievät turvallisen yhteisön mahdollisuuksia ennen kaikkea niiltä nuorilta, joiden on muutenkin haastavampaa päästä tällaisiin yhteisöihin.

Yhteisöllisyydestä linjataan hyvin seuraavan tavoitteen 8 alla nuoren resilienssin ja kriisin kestävyiden osalta, mutta tätä teemaa ei tule erottaa turvallisuuden kysymyksestä. Pidämme tärkeänä myös, että nuoria kuullaan paikallisesti turvallisuushuolistaan ja turvallisuuden kokemuksistaan. Näihin huoliin vastaaminen tulee tehdä myös paikallisesti siten, että nuoren kokemus turvallisuudesta lähiyhteisössään vahvistuu.

Näemme, että turvallisuuden suhteen on tärkeää mitata nuorten omaa turvallisuuden tuntemusta sekä myös turvallisuutta. Turvallisuutta voi mitata esimerkiksi syrjinnän, rasismien kiusaamisen ja väkivallan määrien pohjalta. Näemme, että toimien tehokkuutta ja niiden kokonaisvaikutusta nuorten elämään on tärkeää mitata ja seurata.

Tavoite 8:

Kiitämme yhteisöllisyyden merkityksen tunnistamisesta osana nuoren resilienssin eli haastavien tilanteiden ja kriisinkestävyyden vahvistamisessa. Koko nuorisotyön kenttä ja harrastukset, koulu ja turvallinen perhe ovat elementtejä, joiden tulisi tukea toisiaan. Olemme kuitenkin huolissamme siitä, miten nuorisotyön roolia voidaan kasvattaa, jos sen resursseista leikataan niin valtionavustuksien kuin kuntien valtionosuuksien kautta. Suunnitellut ja päätetyt leikkaukset vievät pohjaa tältä tavoitteelta ja monelta nuorelta itseltään, joka ei niiden myötä pääse kiinni turvalliseen yhteisöön.

Kiitämme siitä, että harrastustoiminnan roolia nuorten yhteisöllisyyden ja yhdenvertaisuuden edistämässä halutaan vahvistaa. Meillä harrastusjärjestöissä tämä on työtä, jota teemme jatkuvasti. Monessa järjestössä nuoret itse tekevät toimintaa, jolloin he myös itse rakentavat

yhteisöllisyyttä. Aikuinen tuki on myös tärkeää tämän mahdollistamisen kannalta kuten myös yhteiskunnan jatkuva panostus harrastustoiminnan resursseihin ja puitteisiin, jotta laadukas ja mielekäs toiminta voi jatkua siellä missä nuoret ovat, asuivat he kaupungin palveluiden lähellä tai syrjäisemmällä pienellä kylällä.

On myös hyvä, että luonnoksessa on tunnistettu vapaa-ajantoiminnan rooli maahanmuuttajataustaisten nuorten integraatiossa yhteiskuntaan sekä laaja-alaisen yhteistyön tarve. Näemme kuitenkin oleellisena, että heille ei tarjota vain palveluita vaan toimintaa rakennetaan yhdessä näiden nuorten ja heidän järjestöjensä kanssa. Meidän perinteisissä harrastus- ja nuorisojärjestöissä on tärkeää edistää tätä osaltamme, ja toivomme, että valtakunnallisessa nuorisopolitiikassa myös tunnistetaan maahanmuuttajataustaisten ja ensimmäisten polvien suomalaisten nuorten oma toimijuus sekä osaaminen rakentaa omaehtoista toimintaa ja yhteisöllisyyttä. Yhteiskunnallisen keskustelun koventuessa näemme myös tärkeänä, että toimimme yhdessä antirasismien edistämiseksi ja syrjinnän kitkemiseksi sekä panostamme näiden nuorten ja heidän yhteisöjensä suojeluun häirinnältä. Tämä nuorten oman toiminnan suojaaminen ja tukeminen ei näy riittävästi nykyisessä Vanupo-luonnoksessa.

Yhdenvertaisuuden edistämiseksi harrastustoiminnassa on tärkeää huomioida jo olemassa olevat käytännöt ja mallit, joita harrastustoimijat on kehittäneet sekä harrastustoimijoiden eriävät tarpeet. Harrastuksissa on eroja siinä, miten ne tavoittavat eri ryhmiin kuuluvia nuoria sekä esimerkiksi sukupuolijakauman suhteen. Samat ratkaisut eivät toimikaan kaikkialla vaan tiedon ja menetelmien kehittämiseen tarvitaan myös monipuolista harrastus- ja nuorisosektorin yhteistyötä. Yhdenvertaisuuden edistäminen ja kiusaamisen ehkäisy vaativat myös resursseja, jotta esimerkiksi vapaaehtoisten vetämässä toiminnassa sen vetäjille voidaan tarjota heille sopivia työkaluja tekemättä toiminnan asettamista vaatimuksista liian raskaita.

Toivomme, että tavoitteen 8 alla näkyisi myös vahvemmin järjestöjen ja vapaaehtoisuuteen pohjautuvan toiminnan merkitys nuorten yhteisöllisyyden edistämiseksi harrastuksissa. Myös vapaaehtoisuuteen perustuva työ voi olla tehokasta, tavoitteellista ja vaikuttavaa. Nuorten sitoutuminen vapaaehtoistehtäviin on myös tehokas yhteisöön sitouttamisen tapa, joka voisi näkyä tässä vahvemmin. Nuoret eivät ole vain toiminnan kohteita tai palveluiden käyttäjiä.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

Näemme, että nuorisotyön määrittelyssä ei sen nykymuodossa luonnoksessa tunnisteta riittävästi vapaaehtoistyön ja kansalaisjärjestöjen roolia. Nuorisotyötä ei tule nähdä vain nuorille järjestettynä toimintana vaan myös nuorten omana yhteisenä tekemisenä. Haluamme muistuttaa siitä, että myös vapaaehtoisuuteen perustuva nuorisotoiminta ja harrastaminen sekä järjestöjen tekemä nuorisotyö voivat olla todella tavoitteellista ja tehokasta. Toivomme määritelmiä päivitettävän siten, että myös järjestökentän ja kansalaisyhteiskunnan rooli tunnistetaan osana suomalaisen nuorisotyön kenttää. Lisäksi toivomme, että seurakuntien ja muiden uskonnollisten yhteisöjen tekemä nuorisotyö tunnistetaan osana suomalaisen nuorisotyön kenttää.

Painopisteet nuorisualan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Kiitämme fokuksista nuorten hyvinvoinnin edistämisessä. On kuitenkin huolestuttavaa, jos Valtakunnallisessa nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa ei määritellä osaamiskeskusten painopisteitä ja nämä näin ole nuorisoalan kommentoitavana ja arvioitavana alan kannalta hyödyllisyyden näkökulmasta. Pidämme hyvänä, että osaamiskeskuksilla halutaan läpileikkaavasti edistää sekä tiedolla johtamista sekä nuorten hyvinvointia edistävien, tukevien ja vahvistavien menetelmien kehittämistä. Kuten Vanupo-luonnoksessakin on tunnistettu, on syytä kantaa suurta huolta lasten hyvinvoinnin eroista ja pyrkiä pienentämään lasten ja nuorten epätasa-arvoa.

Pidämme hyvänä sitä, että Vanupossa on tunnistettu ennaltaehkäisevän työn ja yhteisöiden merkitys. Luonnoksessa mainitut tavoitteet tarvitsevat kuitenkin toteutuakseen tietoa ja menetelmien kehittämistä, jotta nuorisoala voi jatkossakin tehokkaasti vastata nuorten muuttuviin tarpeisiin nopeasti muuttuvassa ja epävakaaassa maailmassa. Tämä tarkoittaa myös yhteisöjen ja harrastusten saavutettavuuden kehittämistä. Koska nuorten tarpeet ovat erilaisia, tulee tarpeita ja niiden täyttämisen keinoja tunnistaa ja ratkaisuja kehittää yhdessä. Yhteisöllisyyden kehittäminen saavutettavuuden menetelmien kautta olisi vaikuttava ja merkittävä teema yhteiskunnasta syrjäin jäännin ehkäisemiseksi. Erilaisten ja eri taustaisten nuorten osallisuuden tukeminen on moninainen kysymys, joka kattaa syrjintään puuttumista ja sen ehkäisyä, kasvatusta erilaisuuden ymmärtämiseen ja kohtaamiseen sekä riittävän tuen tarjoamista sitä tarvitseville.

Partiossa olemme vuosien ajan kehittäneet toimintaamme malleja erilaisten nuorten turvallisen mukaan tulon mahdollistamisessa, jotta toiminta on mahdollisimman saavutettavaa lapsille ja nuorille, joilla usein on erilaisia esteitä harrastuksen aloittamiselle ja jatkamiselle. Erityistarpeiset nuoret pääsevät toimintaan mukaan tavanomaiseen viikkotoimintaan sekä sisupartioimintaan, joka on suunnattu erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Pyrimme kehittämään myös aktiivisesti harrastuksen saavutettavuutta ja lähestyttävyyttä esimerkiksi maahanmuuttajataustaisille nuorille.

Näemme, että hyvä ja saavutettava yhteisö on sellainen, jossa nuori saa mahdollisuuden toimia ja tulla kohdatuksi omana itsenään. Menetelmien tämän kehittämisessä tulee perustua parhaaseen mahdolliseen tietoon sekä olla rakennettu erilaisten lasten ja nuorten, sekä nuorisojärjestöjen ja alan toimijoiden tarpeeseen. Nuorisoalan osaamiskeskus saavutettavan nuoriso- ja harrastustoiminnan ja yhteisöllisyyden kehittämiseksi voisi tukea monipuolisten menetelmien kehittämistä, käyttöä ja jalkauttamista, jotta jokainen nuori löytäisi itselleen harrastuksen ja mielekkään yhteisön.

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Kiitämme tahtotilasta edistää nuorten liikkuvuutta ja kansainvälistymistä, mikä osaltaan edistää sekä tulevaisuuden työelämässä tarvittavia taitoja, mutta myös ymmärrystä ja pärjäämistä kansainvälisessä maailmassa. Kansainväliset kokemukset nuorille tärkeitä ja pyrimme tarjoamaan niitä myös esimerkiksi partion kansainvälisten projektien, leirimatkojen, kehitysyhteistyöhankeiden ja globaalikasvatuksen kautta. Kannamme kuitenkin huolta nuorten kansainvälisen liikkuvuuden vähentymisestä sekä siitä, miten nuoret pystyvät hakemaan kansainvälisiä kokemuksia esimerkiksi kouluissa vaatimusten koventuessa nopeasta valmistumisesta. Tämä näkyy jo vähentyneessä liikkuvuudessa, ja jättää suomalaiset nuoret jälkeen kansainvälisistä ikätovereistaan. Kansainväliset

kokemukset ovat myös tärkeitä ymmärryksen kasvattamiseksi erilaisista kulttuureista, mikä on tärkeää syrjimättömyyden ja rasmin torjunnan kannalta. Pidämme tärkeänä, että Suomi edistää tukea ja rahoitusta myös pienemmille nuorten kansainvälistymisprojekteille.

Kiinnitimme lisäksi huomiota siihen, että osio on kovin Eurooppa-keskeinen eikä siinä juuri huomioida nuorten liikkumista myös Euroopan ulkopuolelle. Kansainvälinen tilanne on haastava, mutta on tärkeää niin nuorille itselleen kuin yhteiskunnallemme, että suomalaiset nuoret oppivat tuntemaan eri yhteiskuntia ja kulttuureita ympärimaailman. Pidämmekin tärkeänä edistää nuorten tutustumista kulttuureihin myös Euroopan ulkopuolella.

Kannamme kuitenkin huolta maiden poteroitumisesta ja kansainvälisen retoriikan koventumisesta, sotien ja konfliktien vaikutuksesta nuorten tulevaisuuden uskoon sekä ilmastokriisin vaikutuksesta nuorten ja tulevien sukupolvien hyvän elämän edellytyksiin planeetallamme. Toivomme, että Suomi jatkossakin sitoutuu myös kansainvälisesti tarttumaan nuorten suuriin huolenaiheisiin ja rakentamaan turvallista ja rauhallista maailmaa.

Myös tässä työssä nuorten osallisuus on tärkeää ja Suomi on ottanut suuren roolin tässä YK:n turvallisuusneuvoston 2250 Nuoret, rauha ja turvallisuus -päätöslauselman alullepanijana. Sitten Suomi on aktiivisesti edistänyt päätöslauselman toimeenpanoa kansainvälisesti ja luonut ensimmäisenä maana oman toimeenpano-ohjelman. Toivomme, että tämä ylihallituskautinen työ jatkuu. Kannustamme myös tarkastelemaan, miten uusi Vanupo toimeenpanee kyseistä päätöslauselma Suomessa. Toivommekin, että Suomi ottaa myös jatkossa tavoitteekseen päätöslauselman toimeenpanon kehittämisen niin kansallisesti uuden toimintaohjelman kautta kuin kansainvälisesti esimerkiksi osana kampanjaansa YK:n turvallisuusneuvoston jäseneksi. Suomi tulee uskottava kansainvälinen nuorten osallisuuden edistäjä rauhan edistämässä myös jatkossa.

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Kiitämme mahdollisuudesta lausua Valtion nuorisotyön ja -politiikan ohjelman 2024-2027 luonnoksesta. Läpileikkaavana huomiona Vanupo-luonnokseen haluamme nostaa suhtautumisen nuoriin vahvemmin itsenäisinä toimijoina, joiden tekemistä ja omaehtoista toimintaa on myös nuorisotyön ja -politiikan tehtävänä edistää ja mahdollistaa.

Toivomme myös, että Vanupossa tunnistetaan ja tunnustetaan vahvemmin nuorisoalan järjestöjen, harrastusjärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan rooli osana tehokasta ja vaikuttavaa nuorisotyötä. Kansalaisyhteiskunta on aina ollut suomalainen voimavara ja toivomme, että tämä rooli tunnistetaan, jotta voimme olla sitä jatkossakin ja tämän päivän lapset ja nuoret kasvavat aktiiviseen kansalaisuuteen. On julkisen sektorin ja aikuisten rooli myös mahdollistaa lasten ja nuorten omaa toimintaa.

Kiinnitimme myös huomiota siihen, että Vanupossa ei aseteta sen tavoitteille mittareita. Nämä olisivat tärkeä osa dokumenttia ja sen toimien vaikuttavuuden arviointia. Olemme ehdottaneet

joitakin mittareita osana lausuntoamme, mutta toivomme, että dokumenttia työstetään eteenpäin mittareiden osalta ennen Vanupon lopullista muotoa.

Vanupo-luonnoksessa läpileikkaavaa on myös eri toimien erilaiset tarkkuuden tasot. Asioita määritellään tietyn harrastustyyppin tukemisen tai tietyn tyyppisen toiminnan edistämisen tarkkuudella, ja osittain mainitaan vaan yleisluontoisesti yhteistyön tai matalankynnyksen palveluiden edistäminen. Toimet ovat kaikki perusteltuja, mutta tekevät dokumentista haastavan työkalun nuorten hyvinvoinnin edistämiseen, jos fokus on erityisesti tietyissä tarkasti määritellyissä toimissa ja muita toimintoja linjataan laiveammin.

Systä Kati
Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry